

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра фінансів

Допущено до захисту
Завідувач кафедри

“ ” (підпис) 2019 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на здобуття освітнього ступеня бакалавр
зі спеціальності 6.030508 «Фінанси і кредит»
на тему: «Система оподаткування доходів фізичних осіб та шляхи її
удосконалення»

Виконавець:

студентка Факультету фінансів та
банківської справи

Малишева Софія Вячеславівна

(прізвище, ім'я, по батькові)

- /підпис/

Науковий керівник:

к.е.н., доцент

(науковий ступінь, вчене звання)

Дубовик Ольга Юхимівна

(прізвище, ім'я, по батькові)

- /підпис/

Одеса 2019

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОПОДАТКУВАННЯ ДОХОДІВ ФІЗИЧНИХ ОСІБ.....	5
1.1. Історичні аспекти становлення та розвитку системи оподаткування доходів громадян.....	5
1.2. Економічна сутність та соціальна роль податку на доходи фізичних осіб....	12
1.3. Законодавче регулювання податку на доходи фізичних осіб в Україні.....	16
РОЗДІЛ 2 ОЦІНЮВАННЯ ФІСКАЛЬНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ПОДАТКУ НА ДОХОДИ ФІЗИЧНИХ ОСІБ В УКРАЇНІ.....	23
2.1. Аналіз впливу податку на доходи фізичних осіб на наповнення дохідної частини Зведеного бюджету України.	23
2.2. Роль податку на доходи фізичних осіб у формуванні доходів місцевих бюджетів.....	33
РОЗДІЛ 3 ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ СТЯГНЕННЯ ПОДАТКУ НА ДОХОДИ ФІЗИЧНИХ ОСІБ.....	45
3.1. Досвід зарубіжних країн у справлянні податку на доходи фізичних осіб.....	45
3.2. Основні проблеми справляння податку на доходи фізичних осіб в Україні та шляхи їх вирішення	54
ВИСНОВКИ.....	62
Список використаних джерел.....	64
Додатки.....	70

ВСТУП

Актуальність теми. Податки є головним бюджетоутворюючим джерелом Зведеного бюджету України. Ці надходження забезпечують державу необхідною кількістю грошових ресурсів, які вона спрямовує на виконання покладених на неї функцій. Вони торкаються найважливіших аспектів життя людини та суспільства в цілому. Податок на доходи фізичних осіб є складовою системи прямого оподаткування, який впродовж довгого часу утримує провідні позиції в дохідній частині Зведеного бюджету. Він є тим податком, що формує взаємозв'язок між державою та платниками податків, оскільки вони безпосередньо стають учасниками бюджетного процесу.

Проте, в той час, коли чинна система працює переважно на поповнення бюджетної скарбниці, існує ряд певних недоліків та перешкод, що заважають ефективному справлянню податку на доходи фізичних осіб, а також знецінюють принцип соціальної справедливості. Через це певні прошарки людей сплачують більше податків відносно своїх доходів, ніж заможні люди. Саме тому питання удосконалення системи оподаткування доходів фізичних осіб є актуальним, що спонукало до вибору даної теми дослідження.

Свій внесок у дослідження в галузі оподаткування доходів фізичних осіб та його удосконалення внесли такі вітчизняні науковці, як О. А. Фрадинський, Л. В. Юрчишена, Н. А. Бак, Л. М. Димиденко, М. М. Тюріна, М. М. Алексеєнко, О. Ю. Швець, Р. Ю. Шевченко та ін.

Об'єктом дослідження є система оподаткування доходів фізичних осіб.

Предметом дослідження є економічні відносини між державою та фізичними особами-платниками податків з приводу утримання частини їхнього доходу у вигляді податку на доходи фізичних осіб та перерахування його в бюджет.

Метою дослідження є аналіз специфіки оподаткування та оцінювання фіскальної ефективності податку на доходи фізичних осіб в Україні задля внесення пропозицій щодо удосконалення механізму стягнення даного податку.

Для досягнення мети передбачається вирішити ряд основних задач:

- дослідити історичні аспекти справляння податку на доходи фізичних осіб;

- розглянути нормативно-правову базу, що регулює справляння податку на доходи фізичних осіб;
- дослідити фіскальну роль податку на доходи фізичних осіб у Зведеному бюджеті України;
- проаналізувати роль податку на доходи фізичних осіб у доходах місцевих бюджетів та бюджету Одеської області;
- обґрунтувати необхідність реформування чинної системи оподаткування доходів фізичних осіб;
- запропонувати основні шляхи удосконалення справляння податку на доходи фізичних осіб;

Інформаційною базою дослідження були дані Податкового кодексу України, навчальних посібників, підручників, матеріалів періодичних видань, дані з офіційних сайтів Державної казначейської служби України, Державної служби статистики України, Державної фіскальної служби України, Міністерства фінансів України, Департаменту фінансів Одеської ОДА та головного управління Державної фіскальної служби в Одеській області.

У процесі дослідження використовувалися такі методи: історичний – в частині вивчення процесу появи та становлення оподаткування доходів фізичних осіб; аналізу – при дослідженні економічної сутності податку на доходи фізичних осіб, синтезу – в частині вивчення місця ПДФО у податкових надходженнях Зведеного бюджету України; порівняння – для вивчення можливостей застосування зарубіжного досвіду; статистичного групування – для аналізу динаміки надходжень до бюджету з податку на доходи фізичних осіб.

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота бакалавра складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (48 найменувань) та 2-х додатків. Загальний обсяг роботи становить 73 сторінки. Основний зміст викладено на 63 сторінках. Робота містить 14 таблиць, 12 рисунків.

ВИСНОВКИ

У дипломній роботі здійснено теоретичні узагальнення стовно історичних аспектів появи оподаткування доходів громадян, а також становлення та розвитку системи оподаткування доходів фізичних осіб в Україні, виявлено проблеми та запропоновано шляхи їхнього вирішення.

В умовах європейської інтеграції та обмеженості ресурсів одним з головних урядових пріоритетів є забезпечення наповнення дохідних частин бюджетів всіх рівнів для виконання державою покладених на неї функцій, в першу чергу – соціальної. В результаті проведеного дослідження було виявлено уразливі сторони чинної системи оподаткування доходів фізичних осіб. Аналіз показав занижку продуктивність ПДФО, попри позитивні номінальні показники надходжень податку до бюджетів. Крім того, було виявлено нерівномірний розвиток місцевих бюджетів, внаслідок чого виникають горизонтальні дисбаланси податкоспроможності адміністративно-територіальних одиниць і, як наслідок, це пливає на податкове навантаження та умови життя фізичних осіб. У дипломній роботі запропоновано шляхи удосконалення справляння податку на доходи фізичних осіб.

На підставі отриманих даних було запропоновано шляхи вирішення, зокрема впровадження прогресивної системи оподаткування, обов'язкової нульової декларації, а також надання права вибору фізичній особі стосовно зарахування податку на доходи фізичних до того чи іншого місцевого бюджету.

За результатами проведеного дослідження можна зробити наступні висновки:

1. Виникнення податку на доходи фізичних осіб пов'язано з розвитком товарного виробництва, розподілом суспільства на класи та появою держави, якій постійно необхідні були кошти на утримання армії, судів, чиновників, тощо.

2. Податок на доходи фізичних осіб займає другу позицію в системі податкових надходжень Зведеного бюджету України та першу – в системі прямого оподаткування.

3. Податок на доходи фізичних осіб здатний регулювати кінцеві доходи населення. Найбільші суми ПДФО у 2014-2018 роках утримано з заробітних плат фізичних осіб. На обсяги надходжень ПДФО до Зведеного бюджету України

впливають такі економічні показники: мінімальна заробітна плата, рівень безробіття, прожитковий мінімум та індекс споживчих цін. Крім того, на рівні місцевих бюджетів на розміри надходжень ПДФО впливають щільність населення, рівень трудової міграції, а також рівень заборгованості по заробітній платі.

4. Не зважаючи на те, що поступові внесення змін до Податкового кодексу в частині базової ставки, за якою оподатковуються доходи фізичних осіб, а також введення військового збору призвели до значного росту податкових надходжень, пропорційне оподаткування тільки знизило тиск на заможні верстви населення та посилило його на значно бідніші, що є його головним недоліком. В результаті спостерігається поступове розмежування соціальної структури суспільства, а також посилення рівня доходів між цими соціальними групами.

5. З'ясовано, що Україна є однією з небагатьох країн, де існує пропорційне оподаткування доходів фізичних осіб. Податковим системам провідних держав світу притаманні свої особливості, проте вони поєднані застосуванням прогресивного оподаткування.

6. Враховуючи досвід зарубіжних країн для відновлення продуктивності податку на доходи фізичних осіб запропоновано повернутися до прогресивної системи оподаткування, де розмір сплачуваного податку залежатиме не від джерела походження доходу, а від його суми. Це дозволить відновити принцип соціальної справедливості стосовно соціально незахищених осіб, а також сприятиме значному поповненню дохідної частини Зведеного бюджету України.

7. Нераціональною є чинна система надання податкових соціальних пільг, яка фактично позбавляє права соціально незахищених громадян із низькою заробітною платою на її отримання, оскільки надається вона тільки якщо розміри заробітної плати є нижчими за прожитковий мінімум. Також треба враховувати, що нижче встановлених розмірів мінімальної заробітної плати роботодавці не мають права оплачувати труд найманих працівників за виконану місячну норму роботи. Для відновлення принципу соціальної справедливості доцільно підвищити розмір прожиткового мінімуму, що є підставою для застосування мінімальної податкової

пільги, або використовуючи досвід Польщі впровадити автоматичні регресивні суми пільг, суми яких залежатимуть тільки від розміру отриманого доходу.

8. Розподіл сум надходжень податку на доходи фізичних осіб по областях України показав значну нерівномірність, що вказує на трудову привабливість того, чи іншого регіону. Внаслідок цього виникають горизонтальні дисбаланси місцевих бюджетів, що також призводить до погіршення рівня життя міського населення малих населених пунктів. Для покращення економічного розвитку місцевих бюджетів запропоновано надання права вибору платнику податків до якого бюджету слід зараховувати ПДФО: за податковою адресою роботодавця чи фізичної особи.

9. Державний та місцеві бюджети бракують величезної кількості коштів через наявність тіньового сектору в економіці. Боротьба з питанням заробітних плат у конвертах, а також приховуванням доходів залишається актуальним і на сьогодні. Крім того, на фоні приховування доходів виникають питання до тих осіб, чії витрати не співпадають із задекларованими даними на папері. Інструментом вирішення даної проблеми вважаємо нульову декларацію, яка стане поштовхом до прозорості системи оподаткування, а також до посилення контролю за співпадінням доходів та видатків фізичних осіб.

Вдосконалення системи оподаткування фізичних осіб повинно відбуватися з врахуванням інтересів як держави – в частині наповнення дохідної частини бюджетів, так і його населення – в частині підвищення платоспроможності та загального рівня життя. Отримані результати проведеного дослідження дозволять дати поштовх для подальшого реформування податкової системи в частині оподаткування доходів фізичних осіб та податкового законодавства. В перспективі ми отримаємо розвинену державу, де економічне зростання супроводжується підвищенням добробуту населення.

Список використаних джерел

1. Гречко А. В. Конспект лекцій з дисципліни «Податкова система» для студентів напряму підготовки 6.030504 «Економіка підприємства» денної та заочної форм навчання. – К., 2016. – 110 с.
2. Адамс, Ч. Влияние налогов на становление цивилизации / Чарльз Адамс; пер. с англ. А. А. Столярова и А. А. Резвова. — Москва; Челябинск : Социум, Мысль, 2018. — 639 с.
3. Черник, Д. Г. Теория и история налогообложения: учебник для академического бакалавриата / Д. Г. Черник, Ю. Д. Шмелев; под ред. Д. Г. Черника. — М.: Издательство Юрайт, 2014. — 364 с. — Серия: Бакалавр. Академический курс.
4. Сміт А. Дослідження про природу і причини багатства народів [Електронний ресурс] – Режим доступу
http://www.ereading.club/chapter.php/100806/10/Smit__Issledovanie_o_prirode_i_prichinah_bogatstva_narodov.html
5. Кублікова Т.Б. Прямі іноземні інвестиції: стратегія розвитку України: монографія / Т.Б. Кублікова, О.: Атлант, 2012. – 280 с.
6. Кублікова Т. Б. Управління інноваціями: теорія та практика: навчальний посібник / Т. Б. Кублікова. – Одеса: Астропринт, 2014. – 236 с.
7. Фрадинський О. А. Розвиток теорій оподаткування в період становлення світової фінансової науки / О. А. Фрадинський // Вісник Хмельницького національного університету. – 2011. – №6. – Т.1. – С. 20.
8. Податкова політика Російської імперії в Україні у дореформений період / В.М. Орлик // Проблеми історії України XIX – початку XX ст.: Зб. наук. пр. — 2008. — Вип. 15. — С. 114. — Бібліогр.: 4 назв. — укр.
9. Нечай Н. Податкова політика в СРСР [Електронний ресурс] / Наталія Нечай // Вісник. — 2011. — Режим доступу до ресурсу:
<http://www.visnuk.com.ua/ua/pubs/id/1484>.
10. Указ Президиума Верховного Совета СССР от 30 апреля 1943 года «О подоходном налоге с населения» [Електронний ресурс] / Президиум Верховного Совета СССР – Режим доступу
<http://www.economics.kiev.ua/download/ZakonySSSR/data04/tex16420.htm>

11. Закон України від 05.07.91 "Про прибутковий податок з громадян України" іноземних громадян та осіб без громадянства [Електронний ресурс] // 1991 – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1306-12>.
10. Закон України від 25.06.1991 N 1251-ХІІ "Про систему оподаткування" [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу: http://sfs.gov.ua/zakonodavstvo/podatkove-zakonodavstvo/zakoni_ukraini/29919.html.
11. Податковий кодекс України [Електронний ресурс]. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17/ed20180101>
12. Юрчишена Л. В. Податок на доходи фізичних осіб: механізм стягнення та джерело доходу бюджету України / Л. В. Юрчишена // *Фінанси, учет, банки*. - 2016. - Вып. 1. - С. 215-224
13. Кублікова Т. Б. Інституційні інвестори : основні чинники розвитку / Т. Б. Кублікова // *Схід*. – 2008. – № 6(90). – С. 26-29.
14. Коцан Л. М. Соціально-регулююча роль оподаткування доходів / Л. М. Коцан // *Науковий вісник Херсонського державного університету. Сер. : Економічні науки*. - 2017. - Вип. 22(2). - С. 91
15. Шмелев Ю. Д. Концепция реформирования налоговой системы Российской Федерации, основанная на реализации принципа справедливости и социальной функции налогов : дис. докт. эк. наук / Ю. Д. Шмелев – Москва, 2008.
16. Трансформаційні процеси у податковій системі України: монографія. / [Волохова І. С., Луніна І. О., Слатвінська М. О., Хомутенко А. В. та ін.]; за ред. д-ра екон.наук І. С. Волохової. – Одеса: Атлант, 2018. – С. 15
17. Майстренко О. В. Податковий кодекс України: прогнози та реальність [Електронний ресурс] / О. В. Майстренко // Міністерство юстиції України. – 2011. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/MUS16205.html.
18. Бюджетний кодекс України: чинне законодавство із змінами та допов. на 1 вересня 2018 року: Офіц. текст. – К.: Алерта, 2018. – С. 45
19. Державна казначейська служба України [Електронний ресурс]. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.treasury.gov.ua/>.

20. Доходи бюджету за Січень – Червень 2018 року [Електронний ресурс] // Міністерство фінансів України. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: https://www.minfin.gov.ua/uploads/redactor/files/%D0%B7%D0%B2%D1%96%D1%82%20%201-2%20%D0%BA%D0%B2_2018_082018-compressed.pdf.
21. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: www.ukrstat.gov.ua/.
22. Демиденко Л. М. Оподаткування доходів громадян в Україні: фіскальні новації / Л. М. Демиденко, М. М. Тюріна. // Інвестиції: практика та досвід. – 2017. – №16. – С. 45–48.
23. Цимбалюк І. О. Значення податку на доходи фізичних осіб у системі територіальних фінансів / І. О. Цимбалюк // Науковий вісник [Буковинського державного фінансово-економічного університету]. Економічні науки. — 2013. — Вип. 1. — С. 204—212.
24. Бачо Р. Й. Стан формування доходної частини бюджету України в сучасних кризових умовах [Текст] / Р. Й. Бачо, Е. Й. Иллар, Є. Й. Бачо // Науковий вісник Ужгородського університету. Економіка. — 2014. — Вип. 42, Ч. 1. — с. 140-145.
25. КОНЦЕПЦІЯ реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні [Електронний ресурс]. – 2014. – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80#n8>.
26. ДОВІДКА щодо стану виконання місцевих бюджетів [Електронний ресурс] // Міністерство фінансів України. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: https://www.minfin.gov.ua/uploads/redactor/files/849_1168306918-ilovepdf-compressed.pdf.
27. Виконання бюджету Одеської області на 01.01.2019 [Електронний ресурс] // Департамент фінансів Одеської обласної державної адміністрації. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: http://gfu.odessa.gov.ua/files/gfu_portal/documents/vikonannya/01012019.pdf. – С. 9

27. Income tax today [Електронний ресурс] // HM Revenue & Customs – Режим доступу до ресурсу: <https://webarchive.nationalarchives.gov.uk/20130127153200/http://www.hmrc.gov.uk/history/taxhis7.htm>.
28. Income Tax rates and Personal Allowances [Електронний ресурс] // United Kingdom Government. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.gov.uk/income-tax-rates>.
29. Income Tax in Scotland [Електронний ресурс] // United Kingdom Government. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.gov.uk/scottish-income-tax/previous-tax-year>.
30. Stawki podatkowe [Електронний ресурс] // Ministerstwo Finansów. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.podatki.gov.pl/pit/stawki-podatkowe/>.
31. Павлова С. Система оподаткування в Польщі [Електронний ресурс] / С. Павлова, Т. Шкльода // Волинський інститут економіки та менеджменту – Режим доступу до ресурсу: <http://viem.edu.ua/система-оподаткування-в-польщі/>.
32. Canadian income tax rates for individuals - current and previous years [Електронний ресурс] // Government of Canada. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.canada.ca/en/revenue-agency/services/tax/individuals/frequently-asked-questions-individuals/canadian-income-tax-rates-individuals-current-previous-years.html#federal>
33. Гречана В. Податки на американський лад. Загальні засади оподаткування в США індивідуальним прибутковим податком [Електронний ресурс] / Вікторія Гречана // Юридична газета. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: <http://yur-gazeta.com/publications/practice/podatкова-praktika/podatki-na-amerikanskiy-lad.html>.
34. Шевченко Р. Ю. Розвиток оподаткування доходів фізичних осіб в умовах упровадження Податкового кодексу України / Р. Ю. Шевченко // Наукові праці НДФІ. - 2010. - Вип. 4. - С. 11-19.

35. Rose J. The New 2019 Federal Income Tax Brackets And Rates [Електронний ресурс] / Jeff Rose // Forbes. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.forbes.com/sites/jrose/2018/12/05/tax-brackets-and-rates-2019/#1512ccf53ec5>.
36. List of Countries by Personal Income Tax Rate [Електронний ресурс] // Trading Economics – Режим доступу до ресурсу: <https://tradingeconomics.com/country-list/personal-income-tax-rate>
37. Швець Ю. О. Оподаткування доходів фізичних осіб: проблеми та перспективи в Україні та ЄС / Ю. О. Швець, Я. Ю. Бахметова // Глобальні та національні проблеми економіки. – Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського – 2017. – №17 – С. 771-775
38. Бак Н.А. Прибуткові податки як фінансовий інструмент держави // Науковий вісник Чернівецького національного університету: Збірник наукових праць. Вип. 592. Економіка. — Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2012. — С. 122—128.
39. Богуславська А. О. Фактори впливу на обсяги податкових надходжень до місцевих бюджетів [Електронний ресурс] / А. О. Богуславська, Ю. О. Набатова // Ефективна економіка. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5773>.
40. Розподіл кількості штатних працівників за розмірами нарахованої їм заробітної плати, за видами економічної діяльності [Електронний ресурс] // Державна служба статистики України – Режим доступу до ресурсу: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2018/gdn/rkpzp/rkpzp_ed/rkpzp_ed_u2018.xlsx.
41. Динаміка суми заборгованості із виплати заробітної плати у 2010-2019 роках [Електронний ресурс] // Державна служба статистики України. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2015/gdn/prc_rik/prc_rik_u/dsz_u_U.html.

42. Управління податків і зборів з фізичних осіб ГУ ДФС в Одеській області [Електронний ресурс]. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <http://od.sfs.gov.ua/okremi-storinki/struktura/99165.html>
43. Єдиний реєстр боржників [Електронний ресурс] // Міністерство юстиції України. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://erb.minjust.gov.ua/#/search-debtors>.
44. Мартиненко В. П. Основні напрямки розвитку оподаткування доходів фізичних осіб [Електронний ресурс] / В. П. Мартиненко. – 2008. – Режим доступу до ресурсу: <http://dspace.nuft.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/16469/1/7.pdf>.
45. Алексеенко М. М. Подоходный налог и условия его применения. Речь. – Харьков: Зильберберг, 1885. – 35 с.
46. Побута М. В. Еволюція тіньової економіки в Україні / М. В. Побута // Економічний аналіз: зб. наук. праць / Тернопільський національний економічний університет; – Тернопіль: ВПЦ Тернопільського національного економічного університету «Економічна думка», 2013. – Том 14. – № 1. – С. 127-133.
47. Тенденції тіньової економіки в Україні у січні-вересні 2018 року. // Міністерство економічного розвитку і торгівлі України. – 2019. – 20 с.
48. Розпорядження Кабінету Міністрів України «План пріоритетних дій Уряду на 2017 рік» [Електронний ресурс]. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/plany%20uryadu/plan-prioritetnikh-diy-uryadu-na-2017-rik.doc>.